Roll No : ....

Total No. of Questions : **12**] [Total No. of Printed Pages : **4**

A–120

B.A. (Part–III) DUE Ist Year Examination, 2021

SANSKRIT

Paper - I

(प्राचीन संस्कृत साहित्य एवं अलङ्कार)

Time : 1½ Hours] [*Maximum Marks : **100***

खण्ड–अ **(अंक : 2 × 10 = 20)**

नोट :– सभी **दस** प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा **50** शब्द)। प्रत्येक प्रश्न **2** अंक का है।

खण्ड–ब **(अंक : 8 × 5 = 40)**

नोट :– सात में से किन्हीं **पाँच** प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा **200** शब्द)। प्रत्येक प्रश्न **8** अंक का है।

खण्ड–स **(अंक : 20 × 2 = 40)**

नोट :– चार में से किन्हीं **दो** प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा **500** शब्द)। प्रत्येक प्रश्न **20** अंक का है।

खण्ड–अ प्रत्येक 2

1. सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः सन्ति। केषाञ्चित् पञ्चानां प्रश्नानामुत्तराणि संस्कृत भाषायां देयानि–

   (i) 'स्वप्नवासवदत्तम्' नाटकस्य नामकरणमधिकृत्य कथावस्तु कस्मिन् अङ्के विद्यते ?

   (ii) 'स्वप्नवासवदत्तम्' नाटके कति अङ्काः सन्ति ?

(iii) 'आदिकाव्यम्' कं कथ्यते ?

(iv) रामायणस्य रचनाकारः कः ?

(v) धर्ममूलं किं किमस्ति ?

(vi) मनुस्मृत्यानुसारेण पृथिव्यां सर्वमानवाः किं शिक्षेरन् ?

(vii) हितोपदेशस्य रचयिता कः अस्ति ?

(viii) चित्रग्रीवः कः आसीत् ?

(ix) 'यमक' अलंकारस्य लक्षणं लिखतु।

(x) 'उपमा' अलंकारस्य लक्षणं लिखतु।

खण्ड–ब प्रत्येक 8

अधोलिखितेषु प्रश्नेषु केषाञ्चित् पञ्चानां प्रश्नानामुत्तराणि देयानि—

2. द्वयोः श्लोकयोः सप्रसंगमनुवादो विधेयः—

(क) पूर्वं त्वयाप्यभिमतं गतमेवमासी-

च्छ्लाघ्यं गमिष्यसि पुनर्विंयेजन भर्तुः।

कालक्रमेण जगतः परिवर्तमाना

चक्रारपंक्तिरिवगच्छति भाग्यपंक्तिः॥

(ख) ऋज्वायतां च विरलां च नतोन्नतां च

सप्तर्षिवंशकुटिलां च निवर्तनेषु।

निर्मुच्यमानभुजगोदर निर्मलस्य

सीमामिवाम्बरतलस्य विभजस्यमानाम्॥

3. सप्रसंगमनुवादः विधेयः

(क) विपदि धैर्यमथाभ्युदये क्षमा

सदसि वाक्पटुता युधि विक्रमः।

यशसि चाभिरुचिर्व्यसनं श्रुतौ

प्रकृतिसिद्धमिदं हि महात्मनाम्॥

(ख) अस्ति भागीरथीतीरे गृधकूटनाम्नि पर्वते महान् पर्कटीवृक्षः। तस्य कोटरे दैवदुर्विपाकात् गलितनखनयनो जरद्गवनामा गृधः प्रतिवसति। अथ कृपया तज्जीवनाय तद्वृक्षवासिनः पक्षिणः स्वऽऽहारात्किञ्चित् किंचिदुद्धृत्य तस्यै ददति, तेनाऽसौ जीवति, तेषां शावकरक्षां च करोति। अथ कदाचित् दीर्घकर्णनामा मार्जारः पक्षिशावकान् भक्षयितुं तत्रागतः।

4. सप्रसङ्गमनुवादः विधेयः—

(क) यः कश्चित्कस्यचिद् धर्मो मनुना परिकीर्तितः।

स सर्वोऽभिहितो वेदे सर्वज्ञानमयो हि सः॥

(ख) यं मातापितरौ क्लेशं सहेते सम्भवे नृणाम्।

न तस्य निष्कृतिः कर्तुं शक्या वर्षशतैरपि॥

5. सप्रसंगमनुवादो विधेयः

(क) स च सर्वगुणोपेतः कौसल्यानन्दवर्धनः।

समुद्र इव गाम्भीर्ये धैर्येण हिमवानिव॥

(ख) प्रहृष्टमुदितो लोकस्तुष्टः पुष्टः सुधार्मिकः।

निरामयो ह्यरोगश्च दुर्भिक्षभयवर्जितः॥

6. 'स्वप्नवासवदत्तं' नाटकस्य नामकरणं स्पष्टयत।

7. रामायणस्य प्रथमसर्गानुसारेण रामस्य चरित्र-चित्रणं कुरुत।

8. सोदाहरणं लक्षणं निरूपयत्–

(i) अतिशयोक्ति

(ii) दृष्टान्त

खण्ड–स प्रत्येक 20

अधोलिखितानां प्रश्नानां कयोः द्वयोः विस्तृतवर्णनं करणीयाः

9. उदयनस्य चरित्र-चित्रणं कुरुत।

10. रामायणस्य प्रथमसर्गानुसारेण राम-राज्यं कीदृग् आसीत् इति वर्णयत।

11. मनुस्मृत्यानुसारेण गुरु-शिष्ययोः आचरणं वर्णयत्।

12. हितोपदेशानुसारेण कपोतमूषककथां लिखत।